

QORTI ĊIVILI – PRIM’AWLA
ONOR. IMHALLEF DR. MIRIAM HAYMAN LL.D.

Rikors Ġuramentat Nru.: 186/2018 MH

Illum, 17 ta’ Ġunju, 2020

C&F Building Contractors Limited (C15308)

VS

Alfred Baldacchino Limited (C10418)

Il-Qorti:

Rat **ir-rikors ġuramentat tas-soċjeta’ attriċi tas-17 ta’ Settembru 2012** li permezz tiegħu premettiet:

1. *“Illi s-soċjeta’ rikorrenti kienet rebħet tender mingħand il-Gvern li fost affarijiet oħra kien jeħtieġ li jsir “supply and lay” u galvanizar ta’ diversi bibien ta’ garages tal-metal liema parti tat-tender giet mogħtija b’sub appallt mis-soċjeta’ intimata. Illi dan it-tender kien inħareġ fl-interess u għall-bżonnijiet tad-dipartiment tal-Housing u kien jikkonċerna housing units ġewwa Pembroke bis-sub appallt ikun jikkonċerna bibien tal-ħadid*

tad-diversi garages fil-blokk ta' appartamenti mibnija – tender numru CT2200/2005 – HC2005/013 – L/A307/05.

2. *Illi fiż-żmien “tad-defects liability period” in segwitu għal dan is-sub appallt u meta l-Gvern bhala l-klijent kien għadu, skond il-kundizzjonijiet tat-tender jista' jzomm f'idejh “ir-retention money” għax-xogħolijiet kollha soġġetti għall-kuntratt li kien sar in segwitu għar-rebh tat-tender, il-bibien tal-ħadid prodotti, iggalvanizati u mwaħħla mis-sub appaltatur u cioe' s-soċjeta' intimata ħarġulhom difetti billi bdew jissadu bil-konsegwenza li l-Gvern illum qed jirrifjuthom u kif kellu dritt jagħmel skond il-kundizzjonijiet tat-tender dossier qed jirritjeni f'idejh mir-retention money, l-ammont kollu li kien il-prezz ta' dan is-sub appalt liema ammont huwa ta' ċirċa €130,000.*

3. *Illi iktar kmieni din is-sena is-soċjeta' intimata kellha l-wiċċ tost li tfittex lis-soċjeta' rikorrenti għall-prezz bilanċjali li kien għadu dovut lilha għas-sub appalt li kien sar billi s-soċjeta' rikorrenti kienet, da parti tagħha żammet lura milli tħallas is-somma ta' ċirċa €6,000 meta wieħed biss mid-diversi bibien li kienu jiffurmaw parti mis-sub appalt kien beda jissasad ; illum qed jissaddu l-bibien kollha.*

4. *Illi debitament infurmataha b'dana kollu s-soċjeta' intimata baqgħat tirrifjuta li kellha xi responsabbilita għall-akkadut anke wara l-hruġ ta' Mandat ta' Sekwestru u għalhekk is-soċjeta' rikorrenti ma kien fadlilha l-ebda triq ohra ħlief li tiniżja dawn il-proċeduri.*

Tgħid is-soċjeta' intimata u għar-raġunijiet premissi u dawk li għandhom jirriżultaw waqt it-trattazzjoni tal-kawza għaliex m'għandhiex din l-Onorabbli Qorti:

- 1. Tiddikjara u tiddeċiedi illi s-soċjeta' intimata hija unikament responsabbli għad-danni kollha li sofriet, qed issofri u tista' l-quddiem issofri s-soċjeta' rikorrenti minhabba l-inadempjenza da parti tas-soċjeta' intimata li twettaq is-sub appalt minnha mitlub u minnha magħmul u li għalih gia thallset u dana għar-raġunijiet fost oħrajn li dan ix-xogħol ma wetqitux skond is-sena u l-arti u skond il-Liġi.*
- 2. Tillikwida għaldaqstant dawn id-danni jekk hemm bzonn bl-opera ta' periti nominandi.*
- 3. Konsegwentement tikkundanna lis-soċjeta' intimata thallas lil dik rikorrenti s-somma li tiġi hekk likwidata.*

Bl-ispejjeż inkluzi dawk tal-proceduri legali inizjati mis-socjeta' rikorrenti kontra dik intimata fl-atti tal-Ittra Ufficjali 166A, ittra numru 2811/11 kif ukoll dawk tal-Mandat ta' Sekwestru Numru 3114/11FDP li inhareg in segwitu għall-Ittra Ufficjali 166A numru 2811/11; kif ukoll tal-Mandat ta' Sekwestru maħruġ mis-soċjeta' rikorrenti kontra dik intimata numru 1255/12 fit-28 ta' Awissu 2012 u bl-imghax legali kontra s-soċjeta' intimata."

Rat il-lista tax-xhieda annessa mar-rikors ġuramentat.

Rat ir-risposta ġuramentata tas-soċjeta' konvenuta tas-6 ta' Diċembru 2012¹
permezz ta' liema ressqet is-segweni eċċezzjonijiet -

“1. Preliminarjament l-azzjoni attriċi hija preskritta ai termini tal-artikoli 2148 (a) u tal-artikolu 2149 (a) tal-Kodici Civili.

2. Bla preġudizzju għall-eċċezzjoni preliminari, it-talbiet attriċi huma infondati fil-fatt u fil-ligi u għandhom jiġu miċhuda bl-ispejjeż kontra tagħhom.

3. Ix-xogħol kommissjonat mill-attriċi lill-eċċepjenti, gie eżegwit minnha skond il-ftehim u skond is-sengħa u l-arti.

4. L-esponenti ma għandha ebda ħtija jew responsabilta' legali jew kontrattwali, għas-sadid li żviluppa fil-bibien tal-garaxxijiet maħduma minnha, jew biex tagħmel tajjeb għal din il-ħsara jew xi danni li setgħet inkorriet is-soċjeta' attriċi.

5. L-esponenti ingħatat mill-attriċi żewġ kuntratti għall-fabrikazzjoni ta' bibien tal-garaxxijiet galvanizzati, it-tnejn fuq inkarigu originali tal-Awtorita' tad-Djar, wieħed fl-Imtarfa u l-iehor f' Pembroke. Ix-xogħolijiet ġew esegwiti, aċċettati u mħallsa. Sussegwentement u b' dawn il-proċeduri, l-attriċi qed tallega li l-bibien li twaħħlu f' Pembroke ma kienuz galvanizzati skond il-ftehim. Dan mhux minnu, u x-xogħol kollu kemm ta' Pembroke kemm ta' l-Imtarfa sar skond is-sengħa u l-arti. Dan jinsab konfermat ukoll minn konsultent indipendenti.

6. Salvi eċċezzjonijiet oħra.”

Rat il-lista tax-xhieda annessa mar-risposta ġuramentata.

¹ Fol 43

Rat in-Nota tas-soċjeta' konvenuta permezz ta' liema ċediet l-eċċezzjoni preliminari tagħha dwar il-preskrizzjoni².

Rat il-provi mressqa mill-partijiet.

Rat ir-rapport tekniku tal-espert imqabbad minnha Martin D.Galea.

Semgħet it-trattazzjoni finali tad-difensuri tal-partijiet.

Rat li l-kawża tħalliet għall-lum għas-sentenza.

Rat l-atti kollha tal-kawża.

Ikkunsidrat:

Is-soċjeta' attriċi irrikorriet quddiem din il-Qorti sabiex titlob il-likwidazzjoni u hlas ta' danni allegatament dovuti lilha mis-soċjeta' konvenuta bħala konsegwenza ta' inadempjenza da parti tagħha li twettaq sub-appalt mogħti lilha u li għalih diġa' tħallset. Dan peress li skont is-soċjeta' attriċi ix-xogħol li għalih kienet inkarigata s-soċjeta' konvenuta ma twettaqx skont l-arti u s-sengħa.

Minn naħa tagħha s-soċjeta' konvenuta rrespingiet dawn il-pretensjonijiet bħala nfondati fil-fatt u fid-dritt peress li sostniet li x-xogħol kommissjonat lilha esegwietu skont l-arti u s-sengħa.

Sintetikament mill-atti jirriżulta li –

1. Is-soċjeta' attriċi kienet rebħet tender maħruġ mid-Dipartiment tal-Kuntratti għan-nom tal-Awtorita' tad-Djar a bazi ta' liema hija kellha tibni diversi appartamenti ġewwa Pembroke u fost affarijiet oħra kellha wkoll tissuplixxi bibien tal-ħadid iggalvanizzat biex jitqiegħdu fid-diversi garaxxijiet li kienu

² Fol 46

jiffurmaw parti minn din il-kostruzzjoni tal-blokok ta' appartamenti. Peress li s-soċjeta' attriċi ma kinitx tagħmel xogħol ta' ħadid, dik il-parti li kellha x'taqsam mas- "*supply and lay*" ³ⁱta' dawn il-bibien tal-ħadid tal-garaxxijiet u li kellhom ukoll ikunu galvanizzati kienet tatha b'sub-appalt lis-soċjeta' konvenuta⁴, u rabtu l-kundizzjonijiet tat-tender li kienu ntrabtu bihom versu l-Gvern ukoll mas-sub appaltatur⁵;

2. Skont il-kuntratt t'appalt, kellhom jitwaħħlu total ta' 155 bieb ta' garaxxijiet⁶. Mill-aċċess li sar fuq il-post mill-perit tekniku nkarigat mill-Qorti Martin D.Galea, huwa sab fil-post 153 bieb – 76 fil-*basement level* u 77 fil-*ground floor*. Irrizultalu wkoll li żewġ bibien kienu neqsin, preżumibilment insterqu⁷;

3. Jirrizulta wkoll li qabel ma skada d-*defects liability period* skont il-kuntratt, xi *door frames* tal-garaxxijiet minn dawk imwaħħla mis-soċjeta' konvenuta kienu mtlew bis-sadid u għalhekk permezz ta' ittra datata 12 ta' Novembru 2010⁸ l-Awtorita' tad-Djar infurmat lis-soċjeta' attriċi li kienet naqqset is-somma ta' circa €6,000 mill-ammont li kellu jithallas lis-soċjeta' attriċi fuq dawn il-bibien tal-ħadid. Skont dik l-ittra, sa dakinhar kienu ġew innutati 32 *door frame*⁹.

Minn naħa tagħha s-soċjeta' attriċi wkoll naqqset dawn is-€6,000 mill-ħlas li hija għaddiet lis-soċjeta' konvenuta u qaltilha biex jekk trid teħodha hi mal-Awtorita' tad-Djar biex jirrizolvu l-kwistjoni dwar is-sadid.

Pero' s-soċjeta' konvenuta sussegwentement intavolat ittra uffiċjali a tenur tal-artikolu 166A tal-Kap 12 tal-Liġijiet ta' Malta permezz ta' liema talbet il-ħlas tas-€6,000 in kwistjoni. Din l-ittra saret eżekuttiva u sussegwentement is-soċjeta'

3

⁴⁴⁴ Kuntratt a fol 18 et seq

⁵ Affidavit ta' Frank Schembri, Direttur Maniġerjali tas-soċjeta' attriċi a fol 9

⁶ Fol 30

⁷ Rapport a fol 524

⁸ Fol 145

⁹ Lista a fol 149

attriċi fetĥet kawża quddiem il-Qorti tal-Maġistrati kontra s-soċjeta' konvenuta Rik Nru 50/12 fejn talbet il-likwidazzjoni tad-danni fl-istess somma u talbu wkoll dikjarazzjoni li x-xogħol sar ħażin. Din il-kawża għadha pendenti u llum tinsab differita *sine die* riappuntabbli wara li jkun hemm eżitu finali fil-kawża odjerna.

4. Fil-mori ta' dawk il-proċeduri, u meta kien għalaq id-*defects liability period*, l-Awtorita' tad-Djar ħarget iċ-ċertifikat tal-ħlas lis-soċjeta' attriċi fil-11 ta' Ġunju 2012¹⁰ fejn għarrfitha li mir-*retention money* li kien dovut lilhom kienet ser tnaqqsilhom fost oħrajn is-somma ulterjuri ta' €124,900 peress li sa dakinhar il-maġġor parti tal-bibien tal-garaxxijiet kienu ssaddu, b'dana li b'kollox l-Awtorita' zammitilhom is-somma totali ta' €130,900. F'dak l-ammont kienu qed jiġu kalkolati 154 bieb u li l-istima għat-tneħħija u rimi tal-bibieb imsadda u t-tqegħid ta' oħrajn godda kienet ta' €850 għal kull bieb.

5. Kif xehed Frank Schembri, Direttur Maniġerjali tas-soċjeta' attriċi, hija fetĥet il-proċeduri odjerni stante li fil-frattemp hija kienet diġa laħqet ħallset lis-soċjeta' konvenuta l-prezz akkordat bejniethom għal dan is-sub-appalt.

6. Minn naħa tiegħu, Andrew Baldacchino, Manager fi ħdan is-soċjeta' konvenuta xehed¹¹ fost oħrajn li kull darba li l-impjegati tagħhom kienu jkunu qed iwahħlu l-bibien, hadd mir-rappreżentanti tas-soċjeta' attriċi jew il-perit tagħhom ma qalilhom li x-xogħol ma kienx ġej a sodisfazzjon tagħhom. Wara l-ewwel xita (meta wieħed iqis li x-xogħol ta' twaħħil kien qed isir lejn l-aħħar tax-Xitwa 2009), huma kienu nnutaw li kienu ffurmaw diversi għadajjar żgħar tal-ilma u kienu nnutaw ukoll ilma jċarċar minn mal-ħitan. Minkejja li dan seta' jiġi nnutat minn kulhadd, hadd minn naħa tas-soċjeta' attriċi ma qalilhom biex jieqfu mix-xogħol, anzi kienu dejjem jgħidulhom biex jibqgħu għaddejjin ħalli jzommu mat-termini ta' żmien tal-kuntratt. Inoltre huwa kompli jgħid li fil-proġett simili

¹⁰ Fol 17

¹¹ Fol 429 et seq

tal-Imtarfa, s-soċjeta' konvenuta waħħlet bibien tal-garaxxijiet bħal dawk ta' Pembroke u ma ġralhom xejn. Qal ukoll li bibien li twaħħlu f'Pembroke u li ma ċarċarx fuqhom dan l-ilma ma wrew ebda sinjal ta' ħsara jew sadid. Fil-fehma tax-xhud, dan bilfors kien juri li l-ilma li ċarċar ma kienx sempliċiment ilma imma kien fih kimika li nġarret mis-sulari ta' fuq u li kkawżat it-tqaxxir kemm mal-ħitan u kemm mal-bibien.

7. Sabiex issostni d-difiża tagħha s-soċjeta' konvenuta pprezentat rapport xjentifiku tal-Inġinier Dr Joseph Buhagiar u l-Inġinier Maurizio Fenech mid-Dipartiment tal-*Metallurgy and Materials Engineering* ta' l-Universita' ta' Malta¹². Huma evalwaw fost oħrajn il-materjal tal-bibien tal-garaxxijiet, l-ambjent li kien jiċċirkonda dawn il-bibien, tqabbil mal-bibien tal-istess tip u li ġew installati fl-istess perjodu mis-soċjeta' konvenuta fil-proġett tal-Imtarfa u esperimenti xjentifiċi fuq il-bibien. Il-konklużjoni tagħhom hija li –

“From this investigation it can be confidently said that Alfred Baldacchino Ltd have provided their customer with good quality doors. The material was brought from a reputable source and from this analysis a fault in it could not be found. Actually the material was conformant with the standards that regulate this profession. Therefore it can be concluded that there is no fault in the material and workmanship of Alfred Baldacchino Ltd.

The corrosion on the garage doors occurred because they were subjected to an environment that they should never operate in. This harsh environment was created due to construction works that were carried out in parallel with installation. This led to highly alkaline water to seep from the roof and percolate through the walls ending up on the garage doors.

¹² Fol 47 et seq

Doors installed in the same period in Mtarfa and garage doors in Pembroke that were not subjected to this alkaline water in fact did not suffer from corrosion. This further strengthens the point that there is nothing wrong with these garage doors.”

8. Minn naħa tagħha s-soċjeta' attriċi inkarigat lill-perit David Camilleri kif ukoll lill-Inġinier Paul Cardona sabiex jeżaminaw il-kwistjoni. Fir-rapporti rispettivi tagħhom¹³ l-perit Camilleri u l-Inġinier Cardona, wara li evalwaw id-dokumentazzjoni relattiva irrelataw fost oħrajn li, skont ir-records, is-soċjeta' attriċi kienet marbuta li tibda l-installazzjoni tal-bibien f'Jannar 2009 u tispicċa x-xogħol fil-31 ta' Mejju 2009; kif ukoll li fil-perjodu li fih kellha ssir tali nstallazzjoni, ix-xogħlijiet ta' *landscaping* fuq il-garaxxijiet kien għadu ma ġiex *awarded* mis-soċjeta' attriċi. Mill-kuntratt li sar bejn il-kontendenti fil-kawża, kien hemm qbil fost oħrajn li l-installazzjoni tal-bibien kellha tibda fit-2 ta' Frar 2009 u titlesta fit-18 t'April 2009.

Fir-rapport tal-perit Camilleri ingħad li mill-ispezzjoni li saret ġie nnutat li viżwalment is-sitwazzjoni fil-*lower basement* kienet ħafna aghar minn dik tal-*upper basement*;

-ħafna mill-frames tal-bibien huma *corroded* li huwa ndikattiv ta' nuqqasijiet fil-fabrikazzjoni u jeħtieġu li jinbidlu; uħud mill-bibien ingħaqdu (*pitted*) u ġew mimsusa, indikazzjoni li hemm insuffiċjenza fil-ħxuna ta' *zinc film* u jkollhom jinbidlu; u numru kbir ta' bibien saritilhom *corrosion* b'mod katastrofiku u se jkollhom jinbidlu. Huwa ta l-opinjoni tiegħu dwar ir-riżultanzi tar-rapport xjentifiku preżentat mis-soċjeta' konvenuta u spjega għalfejn ma jaqbilx mal-konkluzjonijiet hemm raġġunti. Da parti tiegħu l-perit Camilleri kkonkluda li –

¹³ Perit Camilleri a fol 121 et seq u l-Inġinier Cardona a fol 164 et seq

“..the quality of doors as supplied and installed by Alfred Baldacchino Ltd for corrosive environment at Pembroke is questioned. Study by University of Malta, Department of Metallurgy and Materials Engineering on behalf of Alfred Baldacchino Ltd cannot be considered as an impartial opinion on the likely cause of widespread corrosion and therefore a report is being drawn up by Eng. Paul Cardona to investigate the possible causes with recommendations for rectification.

*In addition C&F Building Contractors Ltd were never advised by suppliers that doors, as manufactured, were not adequate for installation in a construction environment and/or near the sea. **C & F Building Contractors Ltd could not have the knowledge of this qualification and relied on Alfred Baldacchino Ltd as a specialist galvanised door manufacturer, for recommendations on their performance taking into consideration building location and use against specifications issued by Client.**”¹⁴*

L-Inġinier Paul L.Cardona minn naħa tiegħu wasal għas-segwenti konkluzjonijiet¹⁵ -

“Alfred Baldacchino Limited and their consultants are stating that the corrosion happened due to the highly corrosive chamura which was allowed to drain on these doors from the ceiling above.

We do not argue with the fact that this chamura has a deteriorious effect on the zinc coating and it would have accelerated the corrosion of the zinc coating over a period of time. However the main causes for the corrosion of the zinc coating and the steel have been –

¹⁴ Enfasi tal-Qorti

¹⁵ Fol 167

1. *A very low thickness of zinc layer which has been found to be 12.5 microns instead of 85 microns as required by ISO 12944-2 for an application of galvanised steel sections in this particular area. Had the steel been coated to this proper thickness then, in the balance of probabilities, we would have seen a degradation of the zinc coating but not the general serious corrosion of the steel plate.*

2. *The unprotected steel edges of the cut plate and the damaged zinc coating in way of the corners of the fabricated channel sections/angle sections has left these concerns totally unprotected and thus they weren't galvanised as required in the contract and they could only corrode at a fast rate. In fact, the zinc in the areas adjacent to the bare steel edges would've acted as an anode to protect the steel from further corrosion. This, in fact resulted in a much accelerated wastage of the zinc coated. This is clearly seen in the images attached."*

9. Il-Qorti nkarigat lil Martin D. Galea sabiex jassistiha mill-aspett tekniku ta' din il-vertenza¹⁶. Huwa għamel is-segwent i osservazzjonijiet fost oħrajn –

i. is-sit in kwistjoni ma kienx jinsab il-bogħod mill-baħar u l-garaxxijiet kienu jinsabu taħt l-art f'kundizzjonijiet umdi. B'hekk kellha tingħata ħafna attenzjoni għal miżuri ta' protezzjoni mill-korrużjoni;

ii. kif anke kkonfermat mill-periti tal-Awtorita' tad-Djar li kienu nvoluti fil-proġett, l-evidenza turi li l-bibien tal-garaxxijiet kienu nstallati fis-sit qabel ma tlestew ix-xogħlijiet ta' *landscaping* fil-livell tat-triq fuq il-garaxxijiet. Dan wassal għal ingress ta' ilma tax-xita u anke ċamura (*slurry*) mill-proċess ta' *tile polishing*;

iii. Is-soċjeta' attriċi pprovdiet lil dik konvenuta bl-istess *door specifications* li hija kienet irċeviet mingħand l-Awtorita' tad-Djar. L-*ispecifications* li ngħataw

¹⁶ Fol 206

mill-Awtorita' kontraenti kienu wisq laxki b'dana li kienu suxxettibbli għal ħafna misinterpretazzjoni li rriżultat fis-sitwazzjoni li ninsabu fiha llum;

iv. Inoltre, l-bibien kienu kontaminati b'ingress ta' ilma u ċamura (*slurry*) u kien hemm anke flooding tant li ħafna mil-bibien sofrew korrużjoni fil-parti t'isfel tal-bibien u l-*frame*;

v. **Madankollu, intwera wkoll li anke bibien li ma kinux esposti għall-ilma u/jew ċamura sofrew korrużjoni u uħud minnhom kellhom *heavy pitting* u spiċċaw mingħajr *zinc coating*. Il-bibien bin-numri 38, 42, 45, 65 fil-basement level u l-bibien bin-numri 17 u 30 fost ohrajn fil-*ground floor level* huma eżempji tipiċi;**

vi. Kien notevoli wkoll il-fatt li *cable tray* galvanizzat u li kien imwaħħal mas-saqaf, għalkemm kien fl-istess kundizzjonijiet ma kienx qed juri sinjali ta' korrużjoni u dan minkejja li l-ħitan ta' warajh kellhom sinjali li juru ngress ta' l-ilma;

Il-konklużjoni tal-perit tekniku kienet li kien hemm is-segweni fatturi li kollha kkontribwew għal dawn il-probemi kawżati fil-bibien, senjatament –

- *“There is no doubt that the contamination with water and slurry (ċamura) have contributed to the acceleration of the corrosion process. However the fact that there are doors which were not subject to this contamination and are also corroding, eliminates this factor as being the main cause.*
- *An initial factor was the loose specification submitted in the bid document by the housing Authority, which lacked proper guidance.*

- *None of the parties involved gave due consideration to the site ambient conditions and coastal aggressive environment of the site conditions and coastal aggressive environment of the site.*
- *This factor resulted in providing Zinc coated sheets that were not suitable for this environment. ISO-12944-2, specifies a zinc coating of 70 to 80 microns for locations classified as C5M.
The un-corroded cable tray on site already mentioned earlier in this report strengthens this argument.*
- *This problem was more exasperated by the fact that Zinc coating thickness was reduced on all areas where sheets were bent, resulting in the cracking of the coating or reduction of thickness by elongation.*
- *All cut edges were left bare and unprotected by any kind of coating. This factor contributed to a faster general Zinc depletion due to galvanic action. Moreover heat affected areas where welding was carried and Zinc coating was damaged, were not properly treated.”*

Huwa wieġeb ukoll għal domandi in eskussjoni¹⁷.

Elenkata din is-sinteżi ta' provi l-Qorti sejra tgħaddi biex tagħmel il-kunsiderazzjonijiet legali tagħha għall-fattispeċje tal-każ.

Għal dak li jirrigwarda l-istitut tal-appalt, l-appaltatur għandu diversi responsabbiltajiet u obbligi f'għajnejn il-liġi.

¹⁷ Fol 571 et seq

Fil-każ **Joseph Buhagiar et vs SMW Cortis Ltd** deċiż fis-27 ta' Mejju 2015 intqal hekk:

*“Dwar x'inhom r-responsabilita' w id-dover tal-appaltatur, din il-Qorti tagħmel referenza għas-sentenza deċiża nhar il-25 ta' Jannar, 2011 fl-ismijiet **Stivala Operations Limited vs Fithome Interiors Limited** Ċitazzjoni Numru. 503/2007 fejn saret referenza għas-sentenza fl-ismijiet **Proinvest Limited vs Giljan Agius** (Appell 8 ta' Jannar 2010) fejn intqal:*

“hu dover tal-appaltatur li jippresta xogħol tajjeb indipendentament x'jikkonsilja jew ma jikkonsiljax is-sid. Intqal kemm-il darba li l-appaltatur li jese gwixxi hażin ix-xogħol li jifforma l-oġġett tal-appalt, huwa responsabbli għad-dannu kollu li jigi minn dik l-eżekuzzjoni hażina. Dan hu hekk avolja jkun hemm l-approvazzjoni tax-xogħol jew l-appaltatur ikun mexa' skond l-ispeċifikazzjonijiet jew istruzzjonijiet, anke espresso, mogħtija mill-kommittent. L-appaltatur hu obligat u hu dejjem responsabbli li jagħti lil min qabbd u opra sodisfaċenti w ma jistax jallega li x-xogħol sar mhux sewwa għax il-kommittent ma oġġezzjonax għal mod kif kien qed isir ix-xogħol. Fil-fatt intqal ukoll li l-ħlas tal-prezz tal-appalt ma jfissirx neċessarjament approvazzjoni tax-xogħol jekk dan fil-fatt jirriżulta difettuż.”

*Jingħad ukoll kif mistqarr mill-Qorti ta' l-Appell fil-kawza **Muscat vs Cuschieri** deċiża fis-26 ta' Mejju 2006 li:*

*“min jidhol biex jese gwixxi appalt irid jagħmel tajjeb anke għall-bonta' tal-materjal li jforni, nkluż li dan il-materjal ikun idoneju għall-iskop li għalih ser jintuża”. Din il-Qorti tagħmel referenza għal dak li gie meqjus fis-sentenza li nġhatat mill-Prim' Awla tal-Qorti Ċivili deċiża nhar id-9 ta' Ġunju 2004 fl-ismijiet **Raphael Micallef vs Anthony Agius** fejn gie enfasizzat is-segwenti:-*

I. skond il-prinċipji ġenerali tad-dritt in materja ta' adempjenza kuntrattwali, l-appaltatur għandu jassikura li x-xogħol lilu kommess ikun ser isir utilment u mhux b' mod li l-quddiem juri difetti. B' obbligu primarju jibqa' dejjem li "l-appaltatur hu obligat jeżegwixxi l-opra miftehma skond is-sengħa" (Kollez. Vol. XLI P II p 892). Dan fis-sens li "l' imprenditore ha l' obbligo di eseguire bene l' opera commessagli secondo i dettami dell' arte suo, e deve prestare almeno una capacita` ordinaria" (Kollez. Vol. XXVII P I p 374);

II. Dan stabbilit, "jekk hu jagħmel ix-xogħol ħażin, lanqas ma huwa eskluż mir-responsabilita' minħabba li hu jkun qagħad għal dak li ried il-kommittent" (Kollez. Vol. XL P I p 485). Jinkombi fuqu b' dover "di resistere ad ordini che egli vedesse pregiudizievoli alla solidita` e contrarii alle buone regole dell' arte" (Kollez. Vol. XXV P I p 727). Ġie deciż ukoll illi "l-appaltatur li jeżegwixxi ħażin ix-xogħol li jifforma l-oġġett ta' l-appalt huwa responsabbli għad-dannu kollu li jiġi minn dik l-eżekuzzjoni ħażina tax-xogħol; Dan jikkombacċja mal-ħsieb professat illi "l'impiego di un uomo di scienza a dirigere il lavoro non esime mai l' appaltatore dal prestare quella diligenza e quella perizia ordinaria che gli e` imposto dalla natura del contratto" (Kollez. Vol. XXVII P I p 374)."

III.

Fis-sentenza li tat il-Qorti tal-Appell (Sede Inferjuri) fid-9 ta` Ottubru 2004 fil-kawza **Darmanin vs Agius** inghad hekk :-

"Bħala l-ewwel prinċipju huwa dottrinalment u ġurisprudenzjalment kommess illi l-appaltatur għandu l-obbligu li jeżegwixxi x-xogħol lilu kommess fis-sens li huwa għandu l-obbligu wkoll li jara li dan ix-xogħol ikun sejjer isir utilment u mhux b`mod li `l quddiem juri difetti.

L'imprenditore ha l'obbligo di eseguire bene l'opera commessagli, secondo i dettami dell'arte sua, e deve prestare almeno una capacita` ordinaria” (Kollez Vol.XXVII pI p373). Dan fis-sens li hu “ghandu jiggarrantixxi l-bonta` tax-xoghol tieghu” (Kollez Vol XL pI p485).

It-tieni principju jghid illi “L-appaltatur li jezegwixxi hazin ix-xoghol li jifforma l-oggett ta` l-appalt huwa responsabbli għad-dannu kollu li jiġi minn dik l-ażżjoni hazina” (Kollez. Vol XXXVII pIII p883).

*Fis-sentenza ta` din il-Qorti (PA/NC) tat-28 ta` April 2004 fil-kawza “**Francica et vs Buhagiar et**” ingħad hekk :–*

Hu principju ben saldat f` materja ta` appalti li l-appaltatur ma huwiex meħlus mir-responsabilita` u din tibqa` tissussisti allavolja jkun hemm l-approvazzjoni tax-xoghol. Aktar u aktar meta d-difetti ma jkunux immedjatament apparenti u ma jistgħux jiġu skoperti fil-mument tal-approvazzjoni.

L-appaltatur għandu jezegwixxi x-xogħol lilu kommess fis-sens li huwa għandu l-obbligu wkoll li jara li dan ix-xogħol ikun sejjer issir utilment u mhux b` mod li `l quddiem juri difetti. F` kaz bħal dan hu għandu mill-ewwel ma jagħmilx ix-xogħol jew ikollu jwieġeb għad-difetti li jiġu ` quddiem” iżda ġialdarba huwa aċċetta li jaħdem ix-xogħol dejjem jibqa` obligat u repsonsabbli li jagħti lill-appaltant opera sodisfaċenti u spondet peritiam artis u hu obligat jirrezisti kwalunkwe intromissjoni tal-kommittent; u għalhekk mhux legalment validu l-argument li x-xogħol ma sarx sewwa għax hu għamlu kif riedu l-kommittent.”

*Fis-sentenza ta` din il-Qorti (PA/TM) tad-19 ta` Frar 2004 fil-kawza “**Camilleri et vs Farrugia noe**” ingħad hekk :–*

L-appaltatur ma humiex meħlus mir-responsabilita` avolja jkun hemm l-approvazzjoni tax-xogħol. Il-verifika u l-approvazzjoni generalment isiru għall-finijiet tal-ħlas, iżda b`daqshekk ma jiġix eżonorat mir-responsabilita` jekk nonostante kontroll diligenti fil-mument tal-verifika, `l quddiem jinstab li x-xogħol ma sarx sew. Jekk id-difetti jkunu ta` ċerta gravita` l-kommittent ikollu d-dritt jopponi l-`exceptio non rite adempti contractus` għad-domanda li ssirlu għall-ħlas; jekk min-naħa l-oħra d-difetti ma jkunux sostanzjali jew essenzjali, l-appaltatur ikollu d-dritt li jitlob li dawk id-difetti jiġu riparati jew jaċċetta riduzzjoni.”

L-appaltatur huwa obligat li josserva l-prinċipji tal-appalt skont is-sengħa u l-arti anke fir-rigward tal-materjal użat. Fil-każ **Anthony Cauchi vs Pierre Galea** **deċiż fis-26 t'April 2006** il-Qorti qalet hekk –

“Huwa paċifiku qabel xejn illi “l-appaltatur hu obligat jeseġwixxi l-opra miftehma skond is-sengħa, u meta hu jissomministra anke l-materjal, dan għandu jirrispondi għall-konsegwenzi kollha skond il-liġi” (Kollez. Vol. XLI P II p 892). Dan għaliex “id-difett tal-kostruzzjoni jista` jkun mhux biss xogħol ħażin imma anke xogħol esegwit b` materjal ħażin” (Kollez. Vol. XLI P I p 667). Ġie in effetti ritenut f`kawża fejn l-appaltatur kien qed ifittex kemm lill-perit kif ukoll lill-kuntrattur għal xogħol ta` kostruzzjoni ta` bini “li d-difetti fil-kostruzzjoni jew fl-art jikkomprenedi anke d-difetti fil-materjali wżati fil-kostruzzjoni għax il-bonta` tal-materjali tidħol fl-ambitu ta` responsabilita` tant fuq l-appaltatur kemm ukoll fejn dan jirrikorri fuq l-arkitett li jkun inkarigat mid-direzzjoni tal-kostruzzjoni. Dan billi l-eżekuzzjoni tax-xogħol tinvolvi anke l-għażla tal-materjali u l-appaltatur u l-arkitett ma għandhomx jadoperaw materjali mhux tajba anke jekk is-sid ikun irid li jiġu wżati dawk il-materjali mhux tajba imma għandhom jirrifjutawhom” (Kollez. Vol. XXIX P I p 442);

Minn dan jitnissel in linea ta' principju illi, ġjaldarba jinkombi b'obbligu fuq l-appaltatur li josserva n-normi ta' indoli teknika fl-eżekuzzjoni ta' l-opra, komprensiv f' dan il-kontroll tal-materjal intiż li jiġi wżat, huwa għandu jastjeni ruħu milli jeżegwixxi l-opra jekk ikun deherlu, b'diligenza ordinarja, illi l-materjal mhux tajjeb jew dan kapaci 'l quddiem jimmanifesta difetti. "F'każ bħal dan hu għandu mill-ewwel ma jagħmelx ix-xogħol jew ikollu jirrispondi għad-difetti li jiġru 'l quddiem" - "Mario Blackman -vs Carmelo Farrugia et nomine", Appell Kummerċjali, 27 ta' Marzu 1972;"

Naturalment għandu wkoll obbligi l-appaltant, primarjament dak li jissorvelja x-xogħlijiet li jkunu qegħdin isiru fuq ordni tiegħu.

Il-pretensjonijiet attriċi għall-ħlas ta' danni huma bażati fuq l-allegazzjoni li ssadid li tfaċċa fil-bibien tal-garaxxijiet li saru mis-soċjeta' konvenuta kien kawżat minn xogħol li ma sarx skont l-arti u s-sengħa. Naturalment, il-piż tal-prova li x-xogħol in kwistjoni sar ħażin tispetta lill-istess soċjeta' attriċi.

Ingħad hekk fil-każ **Alfred Spiteri vs Silvio Busuttil** deċiż fis-7 ta' Mejju 2010-

"Evidentement, il-prova tan-nuqqas ta' l-impenn mill-appaltatur għall-kanoni komportamentali tad-diligenza u għar-riżultat objettivament konformi għall-aspettattivi tal-kommittent taggrava fuq dan ta' l-aħħar. Huwa jeħtieġu juri għas-sodisfazzjoni tal-Qorti illi l-appaltatur ma ħax ħsieb jirrispetta r-regoli tas-sengħa u ta' l-arti in kwantu għar-riskontru tal-vizzji fix-xogħlijiet realizzati. Il-Qorti jkollha allura teżamina jekk il-konvenut appellanti irnexxielux jiskarika minn fuqu dan il-piż."

Il-Qorti tissottolinea li bħala fatt ġie ampjament pruvat li l-maġġor parti tal-bibien in kwistjoni ssaddu, uħud b'mod estensiv, kif jirriżulta anke min-numru sostanzjali ta' ritratti esibiti in atti. M'hemmx dubju li l-evalwazzjoni tal-Qorti sabiex jiġi stabbilit jekk is-soċjeta' konvenuta għandhiex iġġorr responsabbilta' legali għal dan l-akkadut, u jekk iva sa liema grad, trid tinbena fuq riżultanzi ta' natura teknika. Infatti l-qofol tal-vertenza huwa li jiġi stabbilit x'wassal biex tant bibien ġratilhom din il-ħsara u ċioe' jekk hux għal raġunijiet ta' xogħol li sar hażin u mhux skont l-arti u s-sengħa, kif pretiż mis-soċjeta' attriċi, jew inkella din il-ħsara hijiex dovuta għal fatturi esterni u lil hinn mill-kontroll tas-soċjeta' konvenuta, kif insinwat minn din ta' l-aħħar.

Il-Qorti rat ir-rapporti tekniċi kollha ppreżentati in atti, kollha magħmula minn esperti fil-qasam tagħhom, u li kollettivament taw stampa teknika dettaljata tal-kawża li, fil-fehma rispettiva tagħhom, wasslet biex il-bibien in kwistjoni issaddu fil-maġġor parti tagħhom issaddu.

Magħmula dawn l-osservazzjonijiet, l-insenjament gurisprudenzjali dwar il-piż probatorju ta' opinjonijiet ta' natura teknika huwa wieħed konkordi u ormai ben kristalizzat. Kif ingħad fil-każ **A.F. Ellis (Home Decor) Limited vs Raymond Azzopardi et deċiż fil-15 ta' Mejju 2014**¹⁸ -

“Fis-sentenza tagħha tad-19 ta` Novembru 2001 fil-kawża “Calleja vs Mifsud”, il-Qorti tal-Appell qalet hekk –

Kemm il-kostatazzjonijiet tal-perit tekniku nominat mill-Qorti kif ukoll il-konsiderazzjonijiet u opinjonijiet esperti tiegħu jikkostitwixxu skond il-liġi prova ta` fatt li kellhom bħala tali jiġu meqjusa mill-Qorti. Il-Qorti ma kenitx obbligata li taċċetta r-rapport tekniku bħala prova determinanti u kellha dritt li tiskartah

¹⁸ Rik 988/08

kif setgħet tiskarta kull prova oħra. Mill-banda l-oħra pero', huwa ritenut minn dawn il-Qorti li kellu jingħata piż debitu lill-fehma teknika ta' l-espert nominat mill-Qorti billi l-Qorti ma kellhiex legģerment tinjora dik il-prova. Hu manifest mill-atti u hu wkoll sottolinejat fir-rikors ta' l-appell illi l-mertu tal-preżenti istanza kien kollu kemm hu wieħed ta' natura teknika li ma setax jiġi epurat u deciż mill-Qorti mingħajr l-assistenza ta' espert in materja. B'danakollu dan ma jfissirx illi l-Qorti ma kellhiex tħares b'lenti kritika lejn l-opinjoni teknika lilha sottomessa u ma kellhiex teżita li tiskarta dik l-opinjoni jekk din ma tkunx waħda sodisfaċentement u adegwatament tinvesti l-mertu, jew jekk il-konklużjoni ma kenitx sewwa tirriżolvi l-kweżit ta' natura teknika.

In linea ta` prinċipju, għalkemm qorti mhix marbuta li taċċetta l-konklużjonijiet ta` perit tekniku kontra l-konvinzjoni tagħha (dictum expertorum numquam transit in rem judicata), fl-istess waqt dak ma jfissirx pero` illi qorti dan tista` tagħmlu b` mod legģer jew kapriċċjuż. Il-konvinzjoni kuntrarja tagħha kellha tkun ben informata u bażata fuq raġunijiet li gravament ipogģu fid-dubju dik l-opinjoni teknika lilha sottomessa b` raġunijiet li ma għandhomx ikunu privi mill-konsiderazzjoni ta` l-aspett tekniku tal-materja taħt eżami (“**Grima vs Mamo et noe**” – Qorti tal-Appell – 29 ta` Mejju 1998).

*Jiġifieri qorti ma tistax tinjora r-relazzjoni peritali sakemm ma tkunx konvinta li l-konklużjoni ta` tali relazzjoni ma kienetx ġusta u korretta. Din il-konvinzjoni pero` kellha tkun waħda motivata minn ġudizzju ben informat, anke fejn meħtieġ mil-lat tekniku. (ara - “**Cauchi vs Mercieca**” – Qorti tal-Appell – 6 ta` Ottubru 1999 ; “**Saliba vs Farrugia**” – Qorti tal-Appell – 28 ta` Jannar 2000 ; “**Tabone vs Tabone et**” – Qorti tal-Appell – 5 ta` Ottubru 2001 ; “**Calleja noe vs Mifsud**” – Qorti tal-Appell – 19 ta` Novembru 2001 ; “**Attard vs Tedesco et`** - Qorti tal-Appell – 1 ta` Ġunju 2007 u “**Poll & Spa Supplies Ltd vs Mamo et**” (Qorti tal-Appell Inferjuri – 12 ta` Diċembru 2008).*

Din il-Qorti tirribadixxi li l-giudizio dell'arte espress mill-perit tekniku ma jistax u ma għandux, aktar u aktar fejn il-parti nteressata ma tkunx ipprevaliet ruħha mill-fakolta` lilha mogħtija ta' talba għan-nomina ta` periti addizzjonali, jiġi skartat faċilment, ammenokke` ma jkunx jidher sodisfaċentement illi l-konklużjonijiet peritali huma, fil-kumpless kollha taċ-ċirkostanzi, irragonevoli” – (“**Bugeja et vs Muscat et**” – Qorti tal-Appell – 23 ta` Ġunju 1967).”

L-artikolu 681 tal-Kap 12 jipprovdi hekk –

“Il-qorti mhix marbuta li taċċetta l-konklużjonijiet tar-rapporti tal-periti kontra l-konvinzjoni tagħha nfisha.”

Fid-dawl ta' dan kollu suespost isegwi li għalkemm Qorti mhijiex marbuta li tadotta l-konklużjonijiet ta' rapport peritali redatt fuq inkarigu minnha mogħti, madankollu hija m'għandhiex b' mod legġer tiskarta tali riżultanzi tenut kont li dawn ikunu magħmula minn espert imqabba apposta mill-Qorti biex jeżamina materja teknika bħal ma hu l-każ odjern. Għalhekk sakemm ma tkunx konvinta li l-konklużjonijiet ta' tali relazzjoni mhumhiex korretti u ġusti hija għandha tadotta tali konklużjonijiet b'konvinciment u bla ebda ezitazzjoni.

Hija l-fehma ferma tal-Qorti li ma rriżulta xejn fil-konklużjonijiet raġġunti mill-perit tekniku mqabba minnha Martin D. Galea fir-relazzjoni peritali li jirriżultawliha bħala li mhumhiex korretti, ġusti u raġjonevoli jew li jmorru kontra l-konvinzjoni tagħha u għalhekk hija tiddeċiedi li tadotta *in toto* u tagħmel tagħha tali konklużjonijiet.

Għal kull buon fini, b'referenza in partikolari għall-kredenzjali u l-esperjenza tal-perit tekniku Martin Galea li, evidentement tqiegħdet f'dubju mid-difiża tas-soċjeta' konvenuta partikolarment waqt it-trattazzjoni finali, l-Qorti tissottolinea

li kif irriżulta kemm mir-rapport tiegħu kif ukoll mill-eskussjoni, huwa għandu l-kwalitajiet tekniċi meħtieġa sabiex jagħti l-opinjoni tiegħu dwar il-mertu tal-kawża. U jiġi rilevat ukoll li għalkemm dan il-perit tekniku ġie sugġerit mis-soċjeta' attriċi¹⁹, is-soċjeta' konvenuta m'opponietx qatt għall-ħatra ta' dan l-espert nominat²⁰. Anzi, qabel ma ħadet dik il-pożizzjoni s-soċjeta' konvenuta kellha żmien biżżejjed sabiex tagħmel l-aċċertamenti tagħha dwar l-espert tekniku msemmi, u jekk kellha xi oġġezzjoni dwar l-idoneità' tiegħu għall-inkarigu tiegħu kien imissha ressqitha fil-mument opportun u mhux meta ġiet rinfaccjata b'relazzjoni li ma aġevolatx it-teżi tagħha. Ċerament din ma kienetx oposizzjoni li kellha titressaq fi stadju ta' sottomissjonijiet. Kien hemm żmien ampju għal dan waqt is-smiegħ tal-kawża. Konsegwentement il-Qorti se tiskarta tali oġġezzjonijiet.

Inoltre l-Qorti tinnotta li għalkemm saret l-eskussjoni tal-perit tekniku Galea, iż-żewġ partijiet irrinunzjaw għat-talba oriġinali tagħhom għall-ħatra ta' periti perizjuri²¹. In fine, anke jekk fit-trattazzjoni finali d-difiża tas-soċjeta' konvenuta ressqet argumenti ta' kritika għar-rapport ta' dan l-espert tekniku nkarigat mill-Qorti, dawn kienu diġa' ġew koperti bir-risposti tal-istess espert waqt l-eskussjoni u għalhekk ma hemm ebda lok li l-Qorti tgħaddi xi kummenti ulterjuri dwarhom.

Ferm il-premess, imiss li tiġi trattata r-responsabilta' legali tal-kontendenti fl-isfond ta' dawn ir-riżultanzi tekniċi.

Kif ikkonstata l-perit tekniku Martin Galea, l-*ispecifications* għall-bibien maħruġa mill-Awtorita' kienu pjuttost vagi, u kif irrelata fir-rapport tiegħu²²-

¹⁹ Fol 191

²⁰ Fol 195

²¹ Fol 563 u fol 565

²² Fol 525

“No consideration was taken in this specification of the site’s environmental conditions, and the adequate protection protection that is necessary in order to offer long lasting protection.”

Madankollu bħala fatt irriżulta wkoll li hadd mill-partijiet, inkluż għalhekk is-soċjeta’ konvenuta, ma ta il-piż dovut lill-kundizzjonijiet tal-ambjent li fih kellu jsir ix-xogħol u anke l-fatt li l-binja kienet fl-akwati tal-baħar bil-konsegwenzi kollha li dan il-fattur igib miegħu. Dan kien fattur ovvju, konstanti u prevedibbli ukoll għas-soċjeta’ konvenuta li kellha teħodhom in konsiderazzjoni fit-twettiq tal-inkarigu sub-appaltat lilha. Tali responsabilita’ hija ben riflessa fil-ġurisprudenza nostrali kif suriferit li ma tesumi qatt mill-obbligu li appalt/sub-appalt jiġi esegwit skont dik is-sengħa u l-arti li jinħtieg anke l-ambjent ċirkostanti.

Jingħad ukoll li d-difiża tas-soċjeta’ konvenuta tattribwixxi l-ħtija kollha għas-sadid li fforma fuq il-bibien fuq il-kontaminazzjoni mill-ilma u ċ-ċamura (*slurry*) u għalhekk tittanta tiskolpa lilha nnifisiha minn kull responsabilita’ legali għall-akkadut. Izda dan mhux il-każ. Kif irriżulta mill-provi inkluż mir-ritratti esibiti u anke mir-rapport tal-perit tekniku mqabbad mill-Qorti kien hemm numru ta’ bibien li nonostante l-fatt li ma ġewx esposti għal din it-tip ta’ kontaminazzjoni xorta waħda ħargilhom is-sadid. B’hekk, kif tajjeb qal il-perit tekniku nkarigat mill-Qorti, din il-kontaminazzjoni ma tistax titqies bħala r-raguni ewlenija u waħdanija għall-akkadut. Għalhekk is-soċjeta’ konvenuta tfalli fl-argument tal-kagun tas-sadid kif minnha attribwit u ma tressaq ebda raguni oħra valida għas-sinistru fil-materjal.

Issa fir-rigward ta’ din il-kontaminazzjoni, rriżulta mill-provi li x-xenarju li fih kienet qed issir il-konstruzzjoni tal-binja mis-soċjeta’ attriċi kien jinvolvi numru ta’ xogħlijiet għaddejnin fl-istess ħin u dan in vista anke tat-*time-frames* stringenti

li s-soċjeta' attriċi kienet marbuta bihom mal-Awtorita' kontraenti. Nonostante l-fatt li jirriżulta li l-proġett sħiħ kien ittardja xi ffit, anke s-soċjeta' konvenuta kienet qed topera f'kuntast ta' termini mposti fuqha mis-soċjeta' attriċi sabiex it-twaħħil tal-bibien ikun lest fil-ħin stipulat, altrimenti s-soċjeta' konvenuta kienet tinkorri penali. Dan ikkonfermatu l-perit tas-soċjeta' attriċi li kienet tkun fuq is-sit, Caroline Caruana²³.

Jiġi osservat pero' li r-rappreżentanti tas-soċjeta' konvenuta kienu ben konsapevoli tal-ambjent ta' kostruzzjoni li kienu qed jaħdmu fih. Alfred Baldacchino kkonferma hekk²⁴ -

“Jiena haddiema tiegħi kienu qaluli illi diehel l-ilma. Qaluli “hawn ha ngħerqu”. Mort fuq il-post. Ċempilt lill-perit tal-proġett. Qalti “hemm ix-xogħol irid jitkompla.” Jien għalhekk komplejt bix-xogħol....Bqajna nwaħħlu l-bibien.”

L-istess xhud kompli jixhed hekk²⁵ -

“Mistoqsi mill-Qorti jekk kontx naf illi jekk ser inkomplu nwaħħlu se ssir ħsara fil-bibien, ngħid jien fejn kont naf? Mela jien kont naf li l-ilma hu mħallat b'dik il-kimika li tagħmel ħsara lill-bibien? Inti tkun taf li l-ilma huwa mħallat b'dik il-kimika wara li ssir il-ħsara.”

Żied jgħid ukoll²⁶ -

“Ma ħassejtx illi għandi mmur fis-sular ta' fuq biex nara x'hemm fuq. L-interess tiegħi kien li nqiegħed il-bibien. Mhux l-interess tiegħi li ninvestiga. Kien id-dmir

²³ Affidavit a fol 172

²⁴ Fol 506

²⁵ Fol 506

²⁶ Fol 507

tal-perit illi tistabilixxi jekk dak l-ilma li niezze huwhiex ser jagħmel ħsara lill-bibien.”

Meħuda dawn il-kunsiderazzjonijiet suesposti, l-Qorti tqis li s-soċjeta' konvenuta ma tistax tiġi eżonerata mir-responsabilta'. Kif huwa stabbilit mill-ġurisprudenza ċitata, s-soċjeta' konvenuta **kellha l-obbligu** f'għajnejn il-liġi li tippresta xogħol tajjeb u tesegwixxi l-appalt skont l-arti u s-sengħa ndipendentement mid-direzzjoni li kienet qed tingħata lilha mis-soċjeta' attriċi anke jekk kienet qed topera f'kuntest ta' *time-frames* speċifiċi mogħtija lilha mill-istess soċjeta' attriċi. Ir-responsabilta' tas-soċjeta' konvenuta lanqas ma għandha tiġi eżonerata bil-fatt waħdu li hija pprovdiet bibien li kienu konformi mal-ispeċifikazzjonijiet mogħtija lilha mis-soċjeta' attriċi stante li kien jinkombi fuqha b'diligenza ta' *bonus pater familias* li tiegħu in konsiderazzjoni l-kundizzjonijiet ambjentali li fih kienet ser tinstalla l-bibien u ċioe' li kienet żona viċin il-baħar.

Inoltre, f'ambjent tax-xogħol li fih kienet għadha qed issir kostruzzjoni, huwa raġjonevolment mistenni li jkun hemm jiċċirkola materjal użat fil-kostruzzjoni. Għalhekk is-soċjeta' konvenuta, li permezz tal-ħaddiema tagħha kienet konsapevoli tax-xogħlijiet ta' kostruzzjoni li kienu għaddejjin simultanament, mhijiex ġustifikata li tassumi li ċ-ċarċir tal-likwidu mal-ħajt kien biss ilma. Dan meta huwa raġjonevolment mistenni f'dawk iċ-ċirkustanzi li l-likwidu li kien ser ikun qiegħed iċarċar mal-ħitan kien ser ikun imħallat b'materjal tal-kostruzzjoni possibilment korruziv. Lanqas kien ġustifikat ir-rappreżentant tas-soċjeta' konvenuta li jippretendi li l-interess tiegħu kien biss li jwaħħal il-bibien u daqshekk għax, fl-eżekuzzjoni tax-xogħol tas-soċjeta' konvenuta, hija kienet fid-dover u dmir li teżamina l-ambjent li fih kienet ser tkun qed taħdem peress li dan

seta', kif fil-fatt kellu, effett fuq l-eżekuzzjoni tax-xogħol li kellu jsir skont l-arti u s-sengħa.

Pero' kif inghad, is-suespost jirrifletti biss parti u mhux il-kawża ewlenija tas-sadid li hareġ fil-bibien u dan bhala fatt jimilita aktar kontra d-difiża mressqa.

Il-perit tekniku tal-Qorti nfatti attribwixxa r-raġuni ewlenija għas-sadid li hareġ fil-bibien għal raġunijiet li kienu inerenti kemm fil-materjal provdut mis-soċjeta' konvenuta kif ukoll fil-mod kif gie maħdum ix-xogħol. Dan peress li kif instab mir-rapport peritali tal-espert tal-Qorti -

- iż-*Zinc coated sheets* użati mis-soċjeta' konvenuta għal-bibien in kwistjoni ma kinux adatti għall-ambjent li fih tpoġġew (u dan b'kuntrast ma' materjal ieħor tal-metall galvanizzat, senjatament *galvanised cable tray*, li ma kienx impoġġi mis-soċjeta' konvenuta u li ma sofriex l-istess ħsarat li għalhom il-bibien mertu ta' dawn il-proċeduri);
- il-ħxuna tal-*coating* taż-żingu kienet imnaqqsa f'dawk il-partijiet fejn il-folji tal-metall kienu jitgħawġu, b'dana li l-*coating* ixxaqqaq;
- It-trufijiet kollha tal-qtuġħ ma kinux protetti minn *coating* biex b'hekk it-tnaqqis taż-żingu sar b'rata aktar mgħaġġla; u partijiet li fihom sar il-welding u fejn saret ħsara għaž-żingu ma sarilhomx trattament tajjeb.

Dawn in-nuqqasijiet kollha jkomplu jgħabbu lis-soċjeta' konvenuta b'responsabilta' għal nuqqas ta' eżekuzzjoni ta' xogħlijiet skont l-arti u s-sengħa u li għalihom ċertament hija ser ikollha tirispondi f'danni.

Għalhekk l-ewwel talba tas-soċjeta' attriċi sejra tiġi milqugħa limitatament kif fuq deċiż.

Fit-tieni u t-tielet talba tagħha s-soċjeta' attriċi qegħda titlob il-likwidazzjoni u l-hlas tad-danni.

Bħala kwantifikazzjoni tad-danni sofferti minnha s-soċjeta' attriċi pprezentat iċ-ċertifikat tal-hlas mibgħut lilha mill-Awtorita' tad-Djar fil-11 ta' Ġunju 2012²⁷ fejn l-Awtorita' kitbet hekk –

“To date most doors have rusted. These are to be replaced. The total number of 154 doors are being assumed for this calculation. Estimate for removal of existing door and load and cart away to approved dumping site and installation of new door=€850 per door. Therefore, 154 x 850 = €130,900.

Less €6,000 already deducted for repairs in item 6 above = €124,900.”

Mill-provi rriżulta li s-soċjeta' attriċi kienet ġia laħqet ħallset lis-soċjeta' konvenuta il-kont kollu bl-eċċezzjoni tas-somma ta' €6,000 li, kif ingħad fis-sintezi tal-provi, illum huma mertu ta' proċeduri separati surreferiti Rik 50/12.

²⁷ Fol 17

Għalhekk jifdal is-somma massima ta' €124,900 li s-soċjeta' attriċi qegħda tippretendi bħala danni permezz tal-proċeduri odjerni, kif anke sottolineat mid-difensur tagħha fit-trattazzjoni finali.

Il-Qorti tqis li għar-raġunijiet kollha suesposti ġie ppruvat lil kawża għala l-bibien installati soffrew id-danni riportati kien kaġun ta' nuqqas da parti tas-soċjeta' konvenuta għal-fatturi hawn fuq esposti. Għalhekk is-soċjeta' attriċi timmerita l-likwidazzjoni u l-ħlas tad-danni minnha subiti stante lis-soċjeta' konvenuta kienet inadempjenti fil-ftehim minnha assunt.

Magħmula dawn l-osservazzjonijiet l-Qorti jidhrilha pero' li fiċ-ċirkustanzi tal-każ odjern, is-soċjeta' attriċi ma jistħoqqilhiex li tithallas l-ammont sħiħ ta' €124,900 pretiż minnha. Kif irriżulta mill-provi, il-bibien in kwistjoni ma twaħħlux kollha f'daqqa. Il-Qorti tinnotta li wara li kienu bdew jitwaħħlu xi bibien wara April 2009, fil-perjodu sa Lulju 2009 kienet diġa' bdiet tfeġġ il-problema tas-sadid fil-bibien tant li l-perit tas-soċjeta' attriċi, Caroline Caruana, kitbet lir-rappreżentanti tas-soċjeta' konvenuta biex tilmenta dwar dan u sabiex jiltaqgħu ħalli jsibu soluzzjoni²⁸. Madankollu u minkejja li sa mill-bidu nett wara t-twaħħil tal-ewwel bibien kienet diġa' bdiet tiżviluppa din il-problema tas-sadid, is-soċjeta' attriċi mhux biss ma waqqfix it-tkomplija tat-twaħħil tagħhom sakemm jiġi stabbilit x' setgħet kienet il-problema u l-kawża ta' dan is-sadid, talli wara ffit xhur hija xorta **insistiet** mas-soċjeta' konvenuta sabiex din tiffinalizza l-inkarigu tagħha għax altrimenti tehel il-penali. Dan l-aġir għalhekk ipogġi lis-soċjeta' attriċi fil-konsapevolezza - fil-kors tax-xogħlijiet - li kienet żviluppat problema ta' sadid f'diversi bibien, u minkejja dan, kif ingħad, hija baqgħet tippersisti fit-tlestija tat-twaħħil tal-bibien akkost ta' kollox. Ta' dan l-aġir tagħha s-soċjeta' attriċi timmerita li jitnaqqsilha parti mill-ħlas tad-danni sabiex jagħmel tajjeb għall-fatt li s-soċjeta' konvenuta, waqt li kienet għaddejja bit-twaħħil tal-bibien ġiet rinfaċċjata b'xabla taqta' minn żewġ naħat u ċioe' l-ilmenti minn naħa tas-

²⁸²⁸ Fol 16

soċjeta' attriċi dwar is-sadid u minn naħa l-oħra l-insistenza tas-soċjeta' attriċi stess li xorta għandha tkompli bit-twaħħil sabiex jiġu osservati t-*time frames* tal-ftehim u ma jiskattawx penali. Ta' dan m'għandiex tbaġhti biss is-soċjeta' konvenuta waħida.

Fil-fehma tal-Qorti, wara li rat iċ-ċirkustanzi kollha tal-każ, tikkonkludi li għandha tnaqqas tletin fil-mija (30%) mid-danni li sejrjn jiġu likwidati.

Għalhekk għall-fini tat-tieni u t-tielet talba tas-soċjeta' attriċi: €124,900 - €37,470 = €87,430 (sebgħa u tmenin elf erba' mija u tletin Ewro) bħala danni li sejrjn jiġu likwidati a favur is-soċjeta' attriċi.

Għall-istess raġunijiet mogħtija fis-suespost l-eċċezzjonijiet tas-soċjeta' konvenuta sejrjn jiġu miċħuda.

Għal dawn il-motivi l-Qorti taqta' u tiddeċiedi l-kawża billi –

1. Tiċhad l-eċċezzjonijiet tas-soċjeta' konvenuta;

2. Tilqa' l-ewwel talba tas-soċjeta' attriċi kif dedotta u tilqa' wkoll it-tieni u t-tielet talba tagħha billi tillikwida bħala danni s-somma ta' sebgħa u tmenin elf erba' mija u tletin Ewro (€87,430) u tikkundanna lis-soċjeta' konvenuta tħallasha tali somma;

3. Bl-ispejjeż u bl-imghax legali kontra s-soċjeta' konvenuta.

Onor. Dr. Miriam Hayman LL.D.

Imhallel

Victor Deguara

Dep. Reg.
